

Vajda Tamás

Egyetemi és főiskolai internátusok Szegeden 1945 előtt

A modern szociológia – többek között – az oktatási intézmények működésének társadalmi hatását, valamint a kormányzat által elrendelt térszerveződését vizsgálta. Előbbi témában Pierre Bourdieu a kulturális újratermelés fogalmával írta le azt a folyamatot, amelynek során az iskolák (más társadalmi intézményekkel együtt) generációkon át biztosítják a társadalmi és gazdasági egyenlőtlenségek folyamatosságát.¹ A másik fontos jelenséggel Michel Foucault foglalkozott behatóan, aki részletesen vizsgálta a *gouvernementalité*, azaz a kormányzatiság kérdését. A kormányzatiság olyan koncepcióra utal, amely arra irányul, hogy a nyilvános együttélés és az egyéni viselkedés minden formáját aprólékos szabályozás tárgyává tegyék. A modern várostervezés helyeket teremt az új adminisztratív funkciókat ellátó intézmények számára, rendezve a kapcsolatot a vidékkel, úthálózatot alakít ki a megnövekvő forgalom és a rendfenntartás kiszolgálására, megszünteti a túlzott koncentrációkat.²

A két fenti vonatkozásban fontos körülmény, hogy a II. világháború előtti időszakban a társadalomnak csupán töredéke (Magyarországon 1% alatt, a nyugati világban 2% alatt) vett részt a felsőoktatásban. Az alacsony státuszú társadalmi csoportokból származó tehetséges fiatalokat többnyire az egyetemi tanulmányok magas kiadásai tartották távol. A költségek nemcsak a tandíj, a vizsgadíj, a laboratóriumi és a könyvtári díjak, valamint a tanszerek beszerzése, de a lakhatás és étkezés ára miatt is elviselhetetlenül magasak voltak a szegényebb sorsú fiatalok számára.

Jelen tanulmány azt vizsgálja, hogy Szegeden az egyetem 1921 őszi és a főiskola 1928 őszi megnyitását követően milyen felsőoktatási kollégiumokat hoztak létre széleskörű állami, önkormányzati, egyházi és civil összefogással a hallgatók elhelyezése érdekében, illetve milyen anyagi forrásokból, milyen elképzelések és nevelési koncepciók alapján, hogyan fejlesztették a kezdeti intézményeket. Az egyetemi hallgatók kedvező árú szállásának és étkezésének, a tanulmányok végzéséhez szükséges közösségi életének biztosítása vizsgálható a Bourdieu-féle kulturális újratermelés és a Foucault-féle kormányzatiság szempontrendszer szerint is.

A szegedi egyetem két világháború közötti történetében kiugróan magas volt a helyi, szegedi családból származó hallgatók aránya. Ennek ellenére a diákok többsége természetesen még így is Csongrád vármegyén kívülről érkezett. Az 1920–1929 ősze között beiratkozott joghallgatók esetében a szegediek 17,4%-ot, a Csongrád vármegyeiek 25%-ot, az ország összes többi területe együttesen 41,4%-ot, míg az 1920 utáni országhatárokon túli területek együttesen 33,6%-ot alkottak. Vagyis a diákok mintegy 80%-a szorult szálláshelyre szegedi egyetemi tanulmányaik idején.³

¹ GIDDENS 2003. 419.

² BERGER 2018. 119–120.

³ VAJDA 2022. 108.

Bocskai Internátus

Az egyetem 1921-es működésének megkezdésekor a hallgatók elhelyezésére szolgáló internátusi rendszer még hiányzott. Ennek következtében minden távolabbról érkező egyetemista kénytelen volt albérlésben megszállni. Szeged első egyetemi kollégiuma 1922 márciusában nyitotta meg kapuit a Vásárhelyi sugárút 2. (ma: József Attila sugárút 26.) szám alatt. A Bocskai Internátust⁴ a Népies Irodalmi Társaság és a Mikes Irodalmi Társaság segítségével működtette a Székely Egyetemi és Főiskolai Hallgatók Egyesülete (SZEFE).⁵ 1922 februárjára rendelkezésre állt 9 lakószoba, 3 egyéb, más rendeltetésű helyiség, valamint konyha, étkező, kamra, amelyekben 21 hallgatóval megindult az internátus. Az egyetem erdélyi gyökerei, valamint a román megszállás alá került területekről érkező hallgatók magas aránya miatt a SZEFE legelső kollégiumát Szegeden állították fel. A budapesti és debreceni intézmények alapítására csak ezt követően került sor.⁶ Az épület berendezéséhez az egyetemisták bálók és táncestélyek szervezésének bevételeivel, valamint adománygyűjtési akciókkal járultak hozzá,⁷ de jelentős segítséget nyújtott a honvédség is (elsősorban ágyak, bútorok és ágyneműk adományozásával).

Az internátus ünnepélyes megnyitóját 1922. március 27-én, a nemzetgyűlési választási kampány idején tartották Bethlen István miniszterelnök szegedi körútjának keretében.⁸ A kormányfőt 26-án este a pályaudvaron a szegedi SZEFE 300 tagjának sorfala fogadta,⁹ másnap reggel pedig a kollégiumban köszöntötte őt Sebess Dénes nyugalmazott államtitkár, a Népies Irodalmi Társaság elnöke, Szandtner Pál egyetemi tanár, a kollégium vezetője, Menyhárház Gáspár egyetemi rektor és Incze Antal orvostanhallgató, a szegedi SZEFE elnöke.¹⁰ A megnyitás után a kormányfő és a megjelent politikusok megtekintették az internátus helyiségeit.¹¹ A kollégium sikeres megnyitásában és a politika legmagasabb szintű megnyilvánulásában az egyetemre járó erdélyi hallgatók nagy számán túlmenően Bethlen István és Teleki Pál grófok messzemenő támogatása is közrejátszott.¹²

A kollégium a későbbiekben az épület több szintjére is kiterjedt, így egy 1927-es tájékoztató szerint 50–60 egyetemistának nyújtott szállást, a földszinten pedig saját menzát is üzemeltetett. A kollégium a civil támogatásnak köszönhetően kedvező áron biztosított szállást (havi 10 pengőért, de a leginkább rászorulóknak ingyenesen) és étellemezést (havi 30 pengőért) a hallgatóknak.¹³ A kollégium 1932-ig, a Népies Irodalmi Társaság megszűnéséig működött.

⁴ VAJDA 2018. 287.

⁵ A kelet-magyarországi főiskolai hallgatók új internátusa. *Uj Élet*, 1922. január 28. 7.

⁶ MNL OL P 1077. I. 209–210.

⁷ Székely bál. *Szeged*, 1922. január 12. 3.; Adományok a Ferencz József Tudományegyetem menekült hallgatóinak. *Uj Élet*, 1922. március 5. 9.; Köszönet adományokért. *Uj Élet*, 1922. március 26. 12.

⁸ Az egységes párt zászlóbontása Szegeden. *Szegedi Uj Nemzedék*, 1922. március 28. 1.

⁹ Bethlen István a SZEFE internátus felavatásán. *Uj Élet*, 1922. április 2. 15.

¹⁰ Bethlen István miniszterelnök látogatása. *Uj Élet*, 1922. március 19. 13.; Bethlen miniszterelnök politikai körútja. *Szeged*, 1922. március 28. 1.

¹¹ Bethlen István miniszterelnök Vásárhelyen és Szegeden. *Szegedi Friss Ujság*, 1922. március 28. 1.

¹² VAJDA 2025. 153–154.

¹³ *Tájékoztató* 1927. 65.

Horthy Miklós Internátus

Az első tanév végére a Délmagyarországi Magyar Közművelődési Egyesület (DMKE) Boldogasszony sugárút 2. szám alatti palotájában a második nagylétszámú egyetemi kollégium is megnyílt, amely leányhallgatókat is fogadott. Egy 1927-es tájékoztató szerint az internátus 200 férfi és 30–35 nőhallgató számára nyújtott szállást.¹⁴ Az egyetemi beruházások keretében az 1928-ig bérletként használt DMKE-palotát 1927–1928 folyamán megvásárolták az egyesülettől. A tervek szerint a vételárat az állam és a város fele-fele arányban viselte volna.¹⁵ A megállapodás alapján 1928. június 1-jétől kezdődően 30 éven keresztül évente 23 500 aranypengő részletet kellett fizetni az egyesület részére. Később azonban a város a rá eső rész csökkentését kérvényezte a kultusztárcától, s végül évi 21 000 pengőt fizetett az egyesület számára, míg a kultuszminisztérium évi 12 500 pengővel járult hozzá a költségek törlesztéséhez.¹⁶ A DMKE igazgatósága 1928. február 27-i ülésén fogadta el a várossal kötött adásvételi szerződést.¹⁷

Miután állami tulajdonba került az épület, rögtön megindulhatott az ingatlan korszerűsítése. Az épületben lévő 17 lakás bérlőinek 1927 novemberében felmondták az addigi szerződését annak érdekében, hogy mielőbb megkezdődhessenek a kivitelezési munkálatok.¹⁸ 1928–1930 között a telek egyetemi kert felé néző keleti oldalát is beépítették egy épületszárnnyal, ahol az eredeti stílushoz hasonló homlokzatot hoztak létre. 1928. június 20-án Klebelsberg Kuno vallás- és közoktatásügyi miniszter Magyar Zoltán minisztériumi ügyosztályvezetővel együtt megsejmelte a szegedi egyetemi építkezéseket. A korabeli sajtó leírása szerint:

„A szülészeti klinikánál és a polgári iskolai tanárképző építkezésénél hosszabb ideig tartózkodott a miniszter. Bement a tanárképző udvarára, majd fel homokbuckákra, malteres gödrökön, meszes ládákon keresztül az emeletre. Minden szobába benézett, mindenről kérdezősködött, és mindenhez volt valami találó hozzászólása. Általában látszott, hogy a kultuszminiszter a legnagyobb alapossággal ismeri a szegedi egyetemi építkezésnek minden legkisebb részletét. Látszik, hogy nemcsak szeretettel, hanem annak az embernek lelkiismeretességével foglalkozik a közoktatásügy legapróbb részletével is, akinek életkérdés, hogy a grandiózus programja teljes egészében hiánytalanul megvalósuljon. Hasonló alapossággal nézte végig a leányinternátus földszintjét és első emeletét. Az internátus a DMKE legnagyobbított palotájában lesz, az egyik szárnyban a fiú, a másikban a leány tanulók nyernek elhelyezést. Szép, világos, parkra nyíló kétszemélyes szobákban fognak lakni az egyetemi hallgatónők és az egyetemi polgárok. Minden folyosónak külön nagy

¹⁴ Tájékoztató 1927. 64.

¹⁵ A DMKE-palota vételárának felét a kultuszminisztérium fizeti. *Szegedi Napló*, 1927. április 8. 4.

¹⁶ Évi 12 500 pengővel járul hozzá a kultuszminiszter a DMKE-palota megvásárlásához. *Szegedi Napló*, 1927. augusztus 19. 4.

¹⁷ A DMKE igazgatósága elfogadta a várossal kötött adásvételi szerződést. *Szegedi Új Nemzedék*, 1928. február 28. 1.

¹⁸ A város felmondott a DMKE-palota lakóinak. *Szegedi Napló*, 1927. november 8. 4.

*mosdóterme és kitűnően felszerelt fürdőszobája lesz. A két épületszárny teljesen el van különítve egymástól.*¹⁹

A DMKE-palota hátsó, a nőgyógyászati klinikára tekintő szárnyának építését 1928 végére sikeresen befejezték. Ezzel a bővítéssel 420 ágyra nőtt a Horthy Miklós Internátus kapacitása. A diákok megoszlása 1928 őszén a következő volt: 145 férfi egyetemi és 118 tanárképző főiskolai férfi hallgató, 70 női egyetemista, illetve 80 tanárképző főiskolai hallgatónő. A régi tömeglakásos elhelyezést 2–4 személyes szobák váltották fel, így nem kellett már a hallgatóknak 8–10 ember szeszélyéhez alkalmazkodni. Hasonlóan sokat javult a konyha. A lányok menzája az első, a fiúké a második emeleten kapott helyet.²⁰ A kollégiumot Klebelsberg Kuno az ország egyik legmodernebb és legnagyobb internátusának tartotta.²¹

Szent Imre Kollégium

A román hatóságok 1923 márciusában Glattfelder Gyula csanádi püspököt kiutasították Temesvárról, aki ezután egyházmegyéje Magyarországhoz tartozó részének központjába, Szegedre érkezett. Már az első nyár végéig – első szegedi intézkedéseként²² – befejezte Újszegeden a tanítóképezde Temesvári körút 38. szám alatti, Siegel Albin által tervezett épületének háború miatt félbeszakadt építkezését,²³ s 1923 őszétől a Népkert sor felőli épületben a tanítóképezde és középiskolai püspöki internátus²⁴ mellett egyetemi kollégiumot tartott fenn,²⁵ amelyben 50–60 katolikus vallású hallgató nyert kedvezményes (vagy ingyenes) szállást.²⁶ Ez azt jelentette, hogy a 110 fős internátus²⁷ lakóinak mintegy fele volt egyetemista, fele pedig tanítóképzős vagy középiskolai diák. Az épület egészen a tanítóképző intézet 1963-as megszüntetéséig szolgálta a pedagógusképzést,²⁸ azóta pedig közlekedési technikumnak ad helyet.

A kollégium fegyelmi és tanulmányi rendjét a korabeli sajtóban is közzétették: *„A kollégium a csanádi püspökség fennhatósága és egyházi vezetése alatt lehető szabad mozgást kíván biztosítani az ifjúságnak, de a vallás-erkölcsi szellemet, tanulmányi előmenetelt, fegyelmet és kollegiális együttélést biztosító háziszabályokat szigorúan kívánja érvényesíteni.”*²⁹ A budai, pesti és szegedi Szent Imre kollégiumok szerepét az első szegedi tanév zárása kapcsán elismerő szavakkal foglalta össze a korabeli helyi sajtó: *„valóságos erőrendszerei a hazafias*

19 Klebelsberg Kuno kultuszminiszter szerdán néhány óráig Szegeden tartózkodott és megtekintette az egyetemi építkezéseket. *Szegedi Napló*, 1928. június 21. 3.

20 Befejezés előtt az ország legmodernebb egyetemi internátusának átalakítása. *Szegedi Új Nemzedék*, 1928. október 21. 3.

21 Két egyetemi kollégiumot épített a kultuszminiszter Szegeden. *Szegedi Napló*, 1928. december 18. 6.

22 Glattfelder püspök saját költségén építteti fel rezidenciáját. *Szegedi Új Nemzedék*, 1923. április 27. 2.

23 KISS – TONELLI – SZ. SZIGETHY 1927. 271–272.; OZSVÁTHNÉ CSEGEZI 2000a. 552.

24 Szent Imre Kollégium és püspöki konviktus alakult Szegeden. *Új Nemzedék*, 1923. augusztus 9. 5.

25 Szent Imre Kollégium Szegeden. *Új Nemzedék*, 1923. augusztus 5. 9.

26 *Tájékoztató* 1927. 66.

27 CSILLIK – GÁCSER 1994. 29.

28 MIKLÓS 2010. 159.

29 Szent Imre Kollégium Szegeden. *Nemzeti Ujság*, 1923. augusztus 5. 8.

és vallásos nevelésnek. Ezekben lel otthonra a katolikus művelt ifjú, ezekben szívja tele lelkét azzal a szellemmel, azzal a gondolkodással, amely legjobb útítárs egy életen keresztül.”³⁰

1926-ban Glattfelder Gyula egy interjúban ismertette a szegedi kollégium lehetőségeit és mintaadó szerepét: „Az internátusok fejlesztése terén a Szent Imre-kollégiumot első lépésnek tekintem. Ez a kollégium az alap az új internátusok létesítésének munkájában. Erdélyi [László] professzor, a szegedi egyetem magyar [művelődés]történeti tanszékének jeles tanára vezeti a Szent Imre-kollégiumot nagy agilitással.”³¹

1928–1930 között épült fel a szegedi Dóm téren a püspöki központ folytatásaként a Szent Imre Kollégium új épülete, „hogy a világi intelligens fiatalság is az egyház szellemében nevelkedvén, oly új férfigenerációt szolgáltatthasson a magyar nemzet számára, melynek lelki emelkedettsége az egyház és haza legmerészebb terveit is méltóképpen tudja szolgálni és a minál dicsőségesebb jövőjét hordozni.”³² A püspöki épületkomplexum építési költsége kb. 2,9 millió pengőre rúgott. Ennek fedezetére 1,83 millió pengő államsegély, valamint a nagyváradi és szatmári püspöki javadalmak által együtt befizetett 600 000 pengő hozzájárulás szolgált. A fennmaradó 424 000 pengőt Glattfelder Gyula magánvagyonából biztosította.

Szent Erzsébet Leányotthon

A szegedi egyetemre 1921–1925 között beiratkozott hallgatók nemi megoszlása karonként erősen változó volt. A jogászképzésre nők 1945-ig alapvetően nem iratkozhattak be, ellenben a bölcsészkaron a női hallgatók aránya elérte a 46,6%-ot. Ehhez képest az orvoskaron 18,5, a gyógyszerészképzésen 15,3, az államszámviteli képzésen 29,1, a Matematikai és Természettudományi Karon 42,7% volt a részvételük. Ennek fényében nem volt mellékes kérdés a nőhallgatók megfelelő lakhatásának biztosítása.³³

A Szegedi Katolikus Növendő Egyesület 1924 őszén nyitotta meg Korona (ma: Hajnóczy) utca 18. szám alatti székházában az egyetemi hallgatónők elhelyezésére szolgáló diákotthonát.³⁴ Kezdetben mindössze 14 leányhallgató számára hirdettek szállást,³⁵ később a lakók létszáma 30–40 főre emelkedett. Egy 1927-es tájékoztató szerint havi 60 pengőért kaptak a bentlakók teljes ellátást (szállást, mosást, napi négyeszeri étkezést).³⁶ A korabeli leírások szerint: „az intézet felelősséget vállal úgy a növendékek erkölcsi viselkedéséért, mint neveléséért. Minden növendéknek nyilatkozatot kell aláírni, melyben kötelezi magát a szabályok pontos betartására.”³⁷ Az ebédlő és a tanulóterem az utcafront első emeletén foglalt helyet tág, világos, szép szobákban. A tanulóterem mellett volt az intézet kápolnája, ahol reggel, este, valamint étkezés előtt és után közös imádságot mondtak az internátus

³⁰ A magyar ifjúság. *Szegedi Új Nemzedék*, 1924. május 21. 1.

³¹ Glattfelder püspök: „Érthetetlen dolog, hogy a vidéki egyetemeket támadják”. *Új Nemzedék*, 1926. április 18. 5.

³² Még ebben az évben megépítik a csanádi egyházmegye központi intézeteit. *Szegedi Új Nemzedék*, 1928. január 15. 2.

³³ VAJDA 2019. 218.; VAJDA 2020. 93–94.

³⁴ Felvétel a szegedi Szent Erzsébet-Otthonba. *Szegedi Új Nemzedék*, 1924. július 31. 1.

³⁵ Felvétel a szegedi Szent Erzsébet-Otthonba. *Szegedi Új Nemzedék*, 1924. augusztus 3. 3.

³⁶ *Tájékoztató* 1927. 66–67.

³⁷ Látogatás a készülőfélben lévő Szent Erzsébet leányinternátusban. *Szegedi Új Nemzedék*, 1924. augusztus 15. 2.

növendékei.³⁸ A telek belső részén épített szárnyban alakították ki a lakószobákat.³⁹ A korabeli hírlapi cikkek szerint főleg az erdélyi területről érdeklődtek az intézmény iránt,⁴⁰ nem véletlen, hogy Majláth Gusztáv Károly erdélyi püspök is meleg hangú üdvözlőlevelet küldött a szegedi egyesületnek, és támogatását helyezte kilátásba.⁴¹

Polgári Iskolai Tanárképző Főiskola internátusa

1926-tól érelődött az a terv, hogy a Budán működő Polgári Iskolai Tanárképző Intézetet (Pedagógium) és a pesti Erzsébet Nőiskola keretében folytatott polgári iskolai tanárnő-képzőt egyesítik, és Szegedre helyezik.⁴² Az átszervezés (a tanulmányi idő négy tanévre növelésének és a kötelező egyetemi áthallgatás rendszerének is köszönhetően) 1928 után hozzájárult a polgári iskolai tanárképzés színvonalának növeléséhez, és 10 főiskolai tanári állás felszabadításával pénzügyi szempontból is jelentős megtakarítást eredményezett.⁴³ A DMKE-palota kibővítésével együtt már 1926-tól kimutatható a polgári iskolai tanár- és tanárnőjelöltek számára szolgáló internátus építésének tervezése is. Amíg ugyanis a polgári iskolai tanárok és tanárnők képzése Budapesten történt, ott a főiskolákhoz kapcsolt internátusok biztosították a szegény sorsú hallgatók lakhatását,⁴⁴ ezért a főiskola Szegedre helyezése szükségessé tette, hogy Szegeden is főiskolai internátust állítsanak fel a tanárképzős diákok számára.

1926 júliusában már határozottan az olvasható, hogy a tanárnőjelöltek számára internátust akarnak építeni, „és erre a célra nagyon alkalmas a Boldogasszony sugárúti polgári főiskola telke, amelyet a város már régebben felajánlott az egyetem részére”.⁴⁵ Erre a gondolatra alapozva dolgozta ki Klebelsberg Kuno azt a nagyszerű koncepciót, amely szerint a DMKE-palota és a III. kerületi polgári főiskola Boldogasszony sugárút 6. szám alatti épületét kibővíti egy-egy egyetemi, illetve főiskolai internátussal.⁴⁶

1927 nyarára számos részletkérdés is megoldódott; a Boldogasszony sugárúti épülethez a Tisza felől csatlakozóan új szárnyként 1928 októberére elkészült a főiskolai internátus,⁴⁷ ennek elégtelensége folytán azonban a továbbiakban is laktak főiskolai hallgatók az egyetemi kollégiumokban. 1928 szeptemberében a főiskolai internátus építkezésének befejezéséig és a Budapestről leszállított főiskolai bútorok, könyvek, laboratóriumi felszerelések elrendezéséig a polgári iskolai tanárjelöltek óráit is az egyetem tantermeiben

³⁸ E hét végére elkészülnek a Szent Erzsébet leányinternátus munkálatai. *Szegedi Új Nemzedék*, 1924. augusztus 20. 2.

³⁹ Látogatás a készülőfélben lévő Szent Erzsébet leányinternátusban. *Szegedi Új Nemzedék*, 1924. augusztus 15. 2.

⁴⁰ A Szent Erzsébet leányinternátus munkálatai teljesen befejeződtek. *Szegedi Új Nemzedék*, 1924. szeptember 25. 2.

⁴¹ A Szent Erzsébet internátus megnyílt. *Szegedi Új Nemzedék*, 1924. szeptember 7. 8.

⁴² VAJDA 2010. 92.

⁴³ LADÁNYI 2000. 51–52.

⁴⁴ BEREZKI 1998. 116.

⁴⁵ Egyetemi internátust építenek a tanárnőjelölteknek. *Szegedi Napló*, 1926. július 21. 5.

⁴⁶ A kultuszminiszter kibővíti a szegedi egyetemi hallgatók Horthy internátusát. *Szegedi Napló*, 1926. augusztus 8. 5.

⁴⁷ T. MOLNÁR 2010. 84.

tartották meg.⁴⁸ Szervezeti és üzemeltetési tekintetben a főiskolai diákszálló is a Horthy Miklós Internátus alatt működött a gazdaságosabb fenntartás és a hatékonyabb munka érdekében.⁴⁹

Eötvös Kollégium

Klebensberg Kuno 1928. szeptember 6-án adott interjújában további szegedi egyetemi internátusépítést helyezett kilátásba: „Az az eszme merült fel, hogy a budapesti Eötvös Kollégiumot, a középiskolai tanárképzőt ketté kell választani. Kézenfekvőnek látszik, hogy miután a szegedi egyetemnek van matematikai és természettudományi fakultása, az Eötvös Kollégium szétválasztásával a természettudományi részt idehozzuk Szegedre. A matematikai és természettudományi szakos tanárjelöltek számára Szegeden kollégiumot szándékozom létesíteni. És valószínű, hogy a női középiskolai tanárjelöltek kollégiumát is fölépítjük ebben a városban.”⁵⁰ A következő hetekben már a kollégium lehetséges helyszínéről és befogadóképességéről is nyilatkozott a miniszter. Az új, 80 fő befogadására tervezett kollégiumot az újszegedi Tisza-partra kívánta építeni a kultuszminiszter.⁵¹

A következő hetekben világossá vált, hogy a város feladata a telek biztosítása mind a férfi, mind a női hallgatók kollégiuma részére, a minisztérium pedig vállalta az építés költségeit. A szegedi Eötvös Kollégiumok lehetséges újszegedi helyszínét 1928. november 14-én Somogyi Szilveszter polgármester Bobula Idával, az egyetemi kollégium kormánybiztosnőjével személyesen tekintette meg a Biedl-féle fatelepnél és az Alföldi Mezőgazdasági Intézethez tartozó építési területeken.⁵² A helyszíni szemle után a polgármester megbízta a mérnöki hivatalt, hogy a két földtelek megvásárlására készítsen költségvetést.⁵³ Ennek nyomán Klebensberg három nappal később szegedi tartózkodása alkalmával kíséretével együtt szemlét tartott az Eötvös Kollégium céljaira kijelölt ingatlanokon, vagyis Újszegeden és a Honvéd téren egyaránt,⁵⁴ de akkor még nem döntött arra vonatkozóan, hogy melyik telekre épüljön az internátus.⁵⁵ A vallás- és közoktatásügyi miniszter december közepi nyilatkozata szerint 75–75 fős női és férfi Eötvös Kollégiumot kívánt építtetni Újszegeden:⁵⁶ „Elsősorban a női kollégiumot óhajtom megépíteni, de a telket lehetőleg mind a kettő számára előre kívánnám biztosítani.”⁵⁷ Vagyis a kultuszminiszter december közepére már leginkább a női kollégium megépítésére koncentrált, és a férfi internátus felépítését halasztani kény-

48 Magyar miniszteri tanácsos újabb tárgyalásai a szegedi egyetemi internátus megszervezéséről. *Délmagyarország*, 1928. szeptember 18. 3.

49 GAUSZ – VAJDA 2024. 77.

50 Klebensberg Kuno kultuszminiszter Szegedre érkezett az újabb építési program előkészítésére. *Szegedi Napló*, 1928. szeptember 7. 1.

51 A kultuszminiszter decentralizációs iskolapolitikája érvényesül a szegedi női Eötvös Kollégium létesítésénél. *Szegedi Napló*, 1928. szeptember 26. 3–4.

52 *Szegedi Új Nemzedék*, 1928. november 15. 5.

53 A kultuszminiszter Újszegeden építteti fel az Eötvös kollégiumot. *Szegedi Napló*, 1928. november 15. 5.

54 *Szegedi Új Nemzedék*, 1928. november 18. 1.

55 A kultuszminiszter elnöklésével döntött az egyetemi építési bizottság két kémiai intézet építése ügyében. *Szegedi Napló*, 1928. november 18. 3.

56 *Szegedi Új Nemzedék*, 1928. december 18. 3.

57 Két egyetemi kollégiumot építtet a kultuszminiszter Szegeden. *Szegedi Napló*, 1928. december 18. 6.

szerült. A férfi kollégium esetében legalább a helyszínt szeretne volna biztosítani, hogy néhány éves kényszerű szünet után mielőbb az is megvalósítható legyen.

Klebelsberg Kuno 1928 decemberéig az Eötvös Kollégiumok helyéül az újszegedi oldalon, a Torontál térre néző vakok intézete és a Tisza vonalán, attól lentebb elhelyezkedő Alföldi Mezőgazdasági Intézet közötti Biedl-féle fatelepet javasolta. 1929 januárjára azonban nyilvánvalóvá vált, hogy a tulajdonos 800 000 pengőt kért volna a birtok átengedésért. Ez a szegedi viszonylatban kirívóan magas ár azonnal megghiúsította a további tárgyalásokat. Másik megoldásként felmerült a Tisza Lajos körút és a Földvály utca sarkán lévő építési terület (amelyre később református templom épült). Ezt a belvárosi telket 80 000 pengőért (vagyis az újszegedi birtok árának alig 10%-áért) lett volna hajlandó átengedni a tulajdonosa.⁵⁸ Ez a még mindig magas ár hosszú hónapokig akadályozta a kisajátítást, s emiatt egyre újabb elhelyezési javaslatok láttak napvilágot.⁵⁹

Októberben Somogyi Szilveszter polgármester még mindig csak a folyamat megindításért írta újabb és újabb kérelmét a minisztérium felé. Ekkor még abban a reményben, hogy a kollégium építése 1930 tavaszán megkezdődhet.⁶⁰ Noha a telek kisajátítása megtörtént, a női internátus felépítésére vonatkozó remény két hónappal később szertefoszlott. Januárban a református egyházközség éppen azért kérte a területet a második szegedi református templom építésének céljára, mert „tudomására jutott, hogy a kultusztárca költségvetésének megszorítása miatt a kollégium belátható időn belül nem fog felépülni”. Somogyi Szilveszter polgármester a kérelmet január 10-én teljesítette.⁶¹

Sajnos a kollégium felépítésére kiszemelt telkek kisajátításának rendkívül magas költségei és a gazdasági világválság következtében elrendelt kulturális megtakarítások miatt végül elmaradt az Eötvös Kollégium beruházása. A szegedi természettudományi jellegű egyetemi szakkollégium 1931 őszén Eötvös Kollégium néven azonban megkezdte működését a Horthy Miklós Kollégiumból leválasztott néhány lakószobában. A kezdetek igen szerények voltak. Az első tanévben mindössze kilenc bentlakó és egy bejáró fiúhallgatóval indult meg a munka. A kollégium első igazgatója Náray-Szabó István kémikus, egyetemi magántanár volt, akit 1938–1940 között Szabó Zoltán kémikus, 1940–1945 között Zólyomi Bálint botanikus követett. A kollégium idővel a természettudományok teljes körét felölelte, s lakóinak száma pedig fokozatosan 24-re emelkedett.⁶² A Klebelsberg által megálmodott 75–80 fős szegedi Eötvös Kollégium ugyan nem épült meg, a szakkollégium azonban a miniszter előkészítő munkája révén – szerény méretei ellenére is – nagymértékben elősegítette a szegedi természettudományos elitképzést,⁶³ a legmagasabb színvonalú tudósutánpótlást. A kollégium természettudományos profilja jól alkalmazkodott a szegedi egyetem kari struktúrájához, s megerősítette az univerzitás kiemelkedő helyzetét, hiszen a többi vidéki egyetemen nem létesült hasonló szakkollégium.

⁵⁸ Az egyik egyetemi kollégiumot a Tisza Lajos-körút és a Földvály utca sarkán építik fel. *Szegedi Új Nemzedék*, 1929. január 22. 1.

⁵⁹ VADÁSZ Lajos: Alternatíva az építendő kollégiumok elhelyezésének kérdésében. *Szegedi Szemle*, 1929. február 4. 8.

⁶⁰ Tavasszal megkezdik a Tisza Lajos körút és a Honvéd tér sarkán az új női kollégium építését. *Szegedi Új Nemzedék*, 1929. október 11. 2.

⁶¹ Női kollégium helyett református templom épül a Honvéd tér és a Tisza Lajos körút sarkán. *Szegedi Új Nemzedék*, 1930. január 11. 1.

⁶² VARGA – ORVOS 2011. 12–13.

⁶³ GAUSZ – VAJDA 2024. 79.

1. kép – Térkép az egyetemi épületek 1930 utáni elhelyezkedéséről⁶⁴

Egyetemi épületek 1930-tól: 1. Raktori Hivatal, JÁTK intézetei és tanszékei, Egyetemi Könyvtár; 2. Általános Kór- és Gyógytani Intézet, Élettani Intézet, Gyógyszerismereti Intézet; 3. Orvosi Vegytani Intézet (1935-ig), Közegésztani Intézet (1935-ig); 4. Kóronctani és Kórszövettani Intézet, Leíró- és Tájbonctani Intézet, Szövet- és Fejlődéstani Intézet, Törvényszéki Orvostani Intézet; 5. Belgyógyászati Klinika; 6. Bőr- és Nemikórtani Klinika; 7. Gyermekgyógyászati Klinika; 8. Sebészeti Klinika; 9. Szülészeti és Nőgyógyászati Klinika; 10. Ideg- és Elmegyógyászati Klinika (elmeosztály); 11. Ideg- és Elmegyógyászati Klinika (idegosztály); 12. Szemészeti Klinika; 13. Fizikai intézetek, Kémiai intézetek; 14. Bölcsészeti intézetek és tanszékek, Matematikai és biológiai tanszékek.

Kapcsolódó épületek: 15. Horthy Miklós Internátus (1922-től), Eötvös Kollégium; 16. Szent Imre Kollégium (1923-tól); 17. Szent Erzsébet Kollégium (1925-től); 18. Polgári iskolai tanárképző főiskola (1928-tól), Gyakorló Polgári Iskola (1929-től)

Tanítói Internátus

A Gizella tér arculatát ugyancsak Klebelsberg Kuno koncepciója határozta meg: a Boldogasszony sugárút betorkollásánál 400 000 pengős költséggel emelt Tanítói Internátus a pedagóguscsaládok gyermekeinek továbbtanulását volt hivatott szolgálni. Klebelsberg Kuno 1928. szeptember 6-án adott interjújában említette először a Tanítói Internátus koncepcióját: „*Tanítók Házát, Tanítói Internátust is szándékozom Szegeden létesíteni. Azt akarom ilyen módon elérni, hogy a tanító ne érezze büntetésnek vagy hátrányosnak, ha az Alföldön falura vagy tanyára kerül, gyermekeinek neveltetése, továbbképzése tekintetében ne*

⁶⁴ Alaptérkép forrása: SERFÖZŐ 1994. 236–237. Jelen állapotában közölve: GAUSZ – VAJDA 2024. 193–194.

*lássa magát hátrányosabb helyzetben a városi tanítónál. Tehát lelki megnyugvást is kívánok elérni a falu és tanya tanítójánál.*⁶⁵

A vallás- és közoktatásügyi miniszter azon elgondolása, hogy a tanítók főiskolai vagy egyetemi tanulmányokat folytató gyermekei egy külön a számukra emelt állami internátusban kapjanak kollégiumi elhelyezést, szerves és logikus folytatása a századfordulón Budapesten és Kolozsváron felállított Tanítók Háza névre hallgató intézményeknek. Budapesten Ferenc József Tanítók Háza néven 1902–1903 folyamán eszközölt beruházás keretében a tanítók segélyegyletének Eötvös-alapjából 120 személyes internátust hoztak létre⁶⁶ a tanítók egyetemi vagy főiskolai tanulmányokat folytató gyermekeinek kollégiumi elhelyezése céljából.⁶⁷ Két évvel később Kolozsváron a Hunyadi téren szintén 120 tanítógyerek számára félmillió korona költséggel, Baumgarten Sándor építész tervei alapján⁶⁸ épült új intézmény;⁶⁹ 1904. szeptember 29-én Berzeviczy Albert kultuszminiszter jelenlétében avatták fel.⁷⁰ A budapesti és a kolozsvári Tanítók Háza között szervezeti tekintetben csak annyi eltérés volt, hogy az utóbbiban kolozsvári kérésre⁷¹ mintegy 20 olyan ifjú is felvehető volt, akinek szülei nem tanügyi, hanem más közszolgálati téren működtek.⁷² A szegedi Tanítói Internátusnak a kolozsvári Tanítók Házával való közvetlen kapcsolatát jól mutatja, hogy a szegedi intézmény esetében is szerepelt a korabeli sajtóban a Tanítók Háza elnevezés is.⁷³

Klebensberg koncepciója alapján 1929 januárjára már körvonalazódott a kollégium elhelyezése. A Boldogasszony sugárút és a Gizella tér sarkán lévő ún. Zászlósy János-féle telek megvásárlása merült fel.⁷⁴ Mivel a Zászlósy-féle ház mellett három szomszédos birtokot is meg kellett vásárolni, a vételárhoz a minisztérium 100 000 pengő hozzájárulást és az építkezés teljes finanszírozását, valamint a kollégium további fenntartását ígérte, ugyanakkor a területek felvásárlásának 100 000 pengő feletti költségét a városnak kellett állnia.⁷⁵ A szóban forgó épületek és telkek kisajátítási árát a városi mérnöki hivatal 132 200 pengőre becsülte, a vételárból az előzetes kalkulációk szerint tehát 32 200 pengő esett a városra.⁷⁶

1929 végére a nemzetközi gazdasági és hitelválság következtében jelentősen beszűkültek az oktatási és kulturális beruházások lehetőségei. A kultuszminiszter ennek ellenére is

⁶⁵ Klebensberg Kuno kultuszminiszter Szegedre érkezett az újabb építési program előkészítésére. *Szegedi Napló*, 1928. szeptember 7. 1.

⁶⁶ *Kormányjelentés* 1902. 155.

⁶⁷ A Tanítók Háza estélye. *Magyar Polgár*, 1902. január 8. 7.

⁶⁸ A kolozsvári Tanítók Háza ügye. *Magyar Polgár*, 1902. január 20. 5.

⁶⁹ *Kormányjelentés* 1904. 172.

⁷⁰ A kultuszminiszter Kolozsvárt. *Ellenzék*, 1904. szeptember 30. 4.

⁷¹ A Tanítók Háza Kolozsvárt. *Magyar Polgár*, 1902. január 15. 7.

⁷² *Kormányjelentés* 1904. 173.

⁷³ Beszélgetés a Dunántúl fővárosában Klebensberg Kuno gróffal a szabadtéri játékokról, a munkanélküliségről, s más szegedi problémákról. *Szegedi Új Nemzedék*, 1932. május 11. 2.; Elbúcsúztak Szegedtől a továbbképző tanfolyamon részt vevő kárpátaljai tanítók. *Szegedi Napló*, 1940. július 19. 3.

⁷⁴ Az egyik egyetemi kollégiumot a Tisza Lajos körút és a Földváry utca sarkán építik fel. *Szegedi Új Nemzedék*, 1929. január 22. 1.

⁷⁵ A város kisajátítási jogot kér a DMKE-vel szemben levő házcsoporthoz. *Szegedi Új Nemzedék*, 1929. március 24. 5.

⁷⁶ A mérnöki hivatal 132 200 pengőre becsüli az Eötvös kollégium részére kisajátítandó ingatlanokat. *Szegedi Új Nemzedék*, 1929. március 27. 5.

kijelentette: „Tény, hogy az új állami költségvetés a kultusztárca beruházási hitelét hatmillió P-vel redukálta, de ez nem jelenti azt, hogy az építkezések a jövő esztendőben megakadnak. Gondoskodtam arról, ha másként nem lehet, két esztendői hitel összevonásával, hogy Szegeden a jövő évben felépítsük a Tanítók Házát, azt az intézményt, amelyben a tanyai tanítók közép- és felsőfokon tanuló gyermekei nyerhetnek elhelyezést. Ez a Templom téri építkezésekkel együtt másfél millió P költséget emészt fel.”⁷⁷

A Tanítói Internátus épületének tervezésére Klebelsberg Pogány Móricot kérte fel. A tervező elképzelése szerint a Boldogasszony sugárút sarkán lévő telekre építendő új internátus magassága megegyezne a DMKE épületével. Ezenkívül az új kollégiumból a DMKE épületében lévő Horthy Internátushoz egy impozáns vonalvezetésű, vasbeton bolthajtással ellátott, kétemeletes átívelő épületrész készülne. A Boldogasszony sugárút sarkán lévő két diákszálló ezzel az őket összekötő bolthajtással egy épület benyomását keltené, és olyan hatást gyakorolna, mintha Szeged modern városkapuja lenne. „Pogány Móric terve a püspöki rezidencia, az egyetem fizikai és kémiai intézet frontjának is nagyszerű és kiemelkedő keretet biztosítana. Innen, a városkapu alól már egységesen hat és megkapóan bontakozik ki a fehér mészkő és barna klinkertéglából készült egyetemi épület komplexuma, a Fogadalmi templom magasba csúcsosodó tornyaival együtt.”⁷⁸ Másfél hónappal később, 1930. október 13-án a vallás- és közoktatásügyi miniszter az egyetemi építkezések hivatalos záróünnepélye előtt a sajtó tudósítóinak mutatta be az eredményeket. Ez alkalommal a DMKE-nél ismertette a Boldogasszony sugárút két sarkának összekötésére tervezett internátust és a DMKE épületére átívelő, kétemeletes, hatalmas bolthajtásos épület terveit. Hangsúlyozta, hogy „a költségeket a kultusztárca fedezi, és az építkezést tavasszal megkezdik.”⁷⁹

1930 októberében Pogány Móric építész is részletesen tájékoztatta a szegedi sajtót a tervezett beruházásról. Az internátus ötszintes főépületének beosztása a következő előzetes tervet foglalta magában. Az alagsorba terveztek tornatermet, szertárt, öltözőket, zuhanyzókat és kazánházat; a földszintre igazgatói lakást, irodákat, lakószobákat és betegszobát; az első emeletre prefektusi szobákat, lakó- és tanulószobákat, a második és harmadik emeletre pedig két- és négyszemélyes lakó- és tanulószobákat. A teljes épület befogadóképességét 165 személyre becsülték, a beruházás összes költségét 750 000 pengőre kalkulálták.⁸⁰

Több esztendői kényszerű halogatás után 1934. november 17-én érkezett Szegedre Petri Pál kultuszminisztériumi államtitkár, hogy a Tanítói Internátus felépítésének módozatairól tárgyaljon a város, az egyetem és az egyházmegye vezetésével. Az államtitkár magával hozta és bemutatta a terveket, valamint „kijelentette, hogy ha valami előre nem látható akadály nem merül fel, az építkezést már a tavasz elején megkezdik.”⁸¹ 1935. április elején talajvizsgálatokkal valóban megkezdte a városi mérnöki hivatal a kollégium építésének előmunkálatait.⁸²

⁷⁷ Nem hagyják abba a Templom téri építkezéseket. *Szegedi Új Nemzedék*, 1929. december 10. 2.

⁷⁸ Impozáns és országos viszonylatban is grandiózus városkaput tervezett Pogány műépítész a Boldogasszony sugárút elejére. *Szegedi Új Nemzedék*, 1930. augusztus 31. 6.

⁷⁹ Klebelsberg Kuno kultuszminiszter a fővárosi sajtó tudósítóinak bemutatta a fogadalmi templomot, az árkádsort és az egyetemi építkezéseket. *Szegedi Új Nemzedék*, 1930. október 14. 1.

⁸⁰ Az új tanítói internátus és a „városkapu”. *Szegedi Szemle*, 1930. október 31. 10.

⁸¹ Hóman Bálint kultuszminiszter tavasszal felépítteti a tanítói internátust. *Szegedi Új Nemzedék*, 1934. november 18. 5.

⁸² Megkezdtek a tanítói internátus építésének előkészítő munkálatait. *Szegedi Új Nemzedék*, 1935. április 3. 3.

A tényleges kivitelezési munka június 11-én vette kezdetét,⁸³ és a nyár folyamán már arról számolt be a szegedi sajtó, hogy a Tanítói Internátus építése gyors tempóban folyik. A hatalmas telken már emelkedtek a falak, óriáspóznák erdeje meredt az ég felé, az egész környék tele volt téglával, homokkal és egyéb építőanyagokkal.⁸⁴ 1935. november 23-án tartották meg a bokrétaünnepséget,⁸⁵ vagyis ekkorra már az épület szerkezetkész állapotba került.⁸⁶

Néhány héttel később – miközben az épületen még javában folytak a munkálatok, és a falakat állványzat takarta – Szily Kálmán kultuszminisztériumi államtitkár szegedi látogatása során új elképzelés született; a hivatalos egyeztetésen felmerült az épülő Tanítói Internátus és a világháborús hősi halottak emlékművének építészeti összekapcsolása.⁸⁷ Utóbbi megvalósítására 1934-ben kilenc szobrászművész meghívásával írtak ki pályázatot a Dugonics térre szánt emlékmű megalkotására.⁸⁸ 1934. december 12-én Tápai Antal szobortervét fogadták el. A nyertes mű a *IV. Béla futárja* címet viselte. Az emlékmű a szobrász és a város vezetői között kialakult konfliktus miatt végül nem került Szegedre; a felek nem tudtak megegyezni abban, hogy hol mutatna a legjobban az építmény. Kisújszálláson állították fel, s mindmáig ott áll.⁸⁹ A Tápai Antallal történt szakítást követően az addig második helyen szereplő Lőte Éva kapott lehetőséget. Szoborterve egy feszes vigyázban álló katonát ábrázolt annak jelképekül, hogy az elesett hősöknek tisztelet és nyugalom jár.⁹⁰ Végül Lőte Éva koncepciója kétalakos kompozícióvá bővült, a kapu két középső pilléréhez egy-egy szobrot helyeztek el.⁹¹

A polgármester első elgondolása szerint „a Tanítói Internátus Gizella téri frontján a homlokzaton egy kb. 16 négyzetméteres területen ovális alakban mozaikszerűen képeztetné ki a hősök emlékművét.”⁹² Alig három hét alatt Pogány Móríc elkészítette a Hősök kapujának és a Gizella tér környékének rendezési tervét.⁹³ Pálffy József alpolgármester decemberi koncepciója szerint a kapu középső, 15 méter széles ívének mennyezetére mozaikberakással kívánta a hősi emlékművet megoldani.⁹⁴ Még januárban Pogány Móríc a Hősök kapuja gipszmodelljét is elkészítette.⁹⁵

1936 tavaszán már nemcsak a középső, nagyméretű, hanem mindhárom boltívre kiterjedt az emlékmű terve, ez a bővítés alkalmat adott arra, hogy a város 10 000 főt is meghaladó hősi halottainak tartozó kegyeletét lerója.⁹⁶ A kiírt pályázatot az Országos Irodalmi és Képzőművészeti Tanács bizottsága bírálta el,⁹⁷ a díjazott Aba-Novák Vilmos

83 Megkezdték a Tanítói Internátus építésének előmunkálatait. *Szegedi Uj Nemzedék*, 1935. június 12. 1.

84 Az ország egyik legszebb tere lesz a Gizella tér. *Szegedi Napló*, 1935. július 13. 5.

85 A tanítói internátus bokréta ünnepélye. *Szegedi Napló*, 1935. november 24. 7.

86 Tető alá került a tanítói internátus épülete. *Szegedi Uj Nemzedék*, 1935. november 24. 5.

87 Hősök kapuja. *Szegedi Napló*, 1935. december 22. 7.

88 TóTH 2001. 9.

89 TóTH 1993. 198.

90 Meglepi fordulat a szegedi hősi emlékmű ügyében. *Szegedi Uj Nemzedék*, 1935. július 6. 2.

91 TóTH 2001. 118.

92 A tanítói internátus Gizella téri frontjába építik be a szegedi hősi emlékművet. *Szegedi Uj Nemzedék*, 1935. december 20. 2.

93 Pogány Móríc elkészítette a Hősök Kapujának végleges terveit. *Szegedi Napló*, 1936. január 9. 3.

94 Szegeden lesz a világ legszebb hősi emlékműve. *Szegedi Uj Nemzedék*, 1936. január 9. 3.

95 Pogány Móríc elkészítette a Hősök Kapujának gipszmodelljét. *Szegedi Napló*, 1936. január 24. 5.

96 BERZENCZEY 1937. 462.; BERZENCZEY 1938. 98.

97 A Képzőművészeti Tanács bizottsága Szegeden. Elfogadták kivitelre Aba Novák freskóit. *Szegedi Napló*, 1936. július 28. 5.

lett. Freskóterveit a szegedi sajtó már a hivatalos döntés előtt részletesen bemutatta.⁹⁸ Mivel a Tanítói Internátus tervezésekor még nem volt szó a világháborús emlékműről és freskókról, az épület eredeti színe nem harmonizált a később kialakított háborús emlékmű komor színvilágával. Ezért Pogány Móric 1936 őszén átfestettette az épület világos falait jóval sötétebbre.⁹⁹

Az emlékművet nemcsak mérete, sajátos kialakítása és politikai szerepköre emeli ki a kétezernél több hazai első világháborús emlékmű sokaságából, hanem az is, hogy páratlan művészi érték jellemzi. Aba-Novák Vilmos hatalmas freskója – elkészültekor az ország legnagyobb ilyen jellegű alkotása¹⁰⁰ – a keresztény mitológia képi kereteibe ágyazza a háborús emlékezés képét.¹⁰¹ A festőművész tehát élni tudott a nagyszerű lehetőséggel,¹⁰² s teljes értékű képzőművészeti alkotásban tette közkinccsé festői tudását, ihletett vízióját a háború apokaliptikusáról.¹⁰³

A tanítói internátus jól kiegészítette a szegedi egyetem szociális infrastruktúráját. Ennek a speciális kollégiumnak komoly szerepe volt abban, hogy a tanítók egyetemi vagy főiskolai tanulmányokat folytató gyermekei akár az ország távolabbi részeiből is inkább Szegedre érkeztek tanulni, s nem a tanítói internátust nélkülözni kénytelen Pécsre vagy Debrecenbe.

Összegzés

Szegeden 1922 tavaszától igen sokszínű kollégiumi hálózat jött létre. Állami, egyházi és civil kezdeményezések egyaránt hozzájárultak az egyetemi és főiskolai hallgatók elhelyezésének és ellátásának biztosításához. Világnézetileg semleges állami, területileg orientált civil, római katolikus egyházi fenntartású kollégiumok, valamint természettudományi szakkollégium egyformán rendelkezésre álltak, így az egyetemisták találtak a szakmai profiljuknak, területi vagy vallási kötődésüknek megfelelő szálláshelyet. Figyelemre méltó az a körülmény is, hogy nemcsak férfi, de női hallgatók számára is létesítettek kollégiumot, hogy a lányok minél könnyebben és minél magasabb arányban tudjanak egyetemi vagy főiskolai tanulmányokat folytatni. A szegedi egyetemi kollégiumok megszervezése és fenntartása kapcsán kiemelendő, hogy a széles körű és sokoldalú civil és egyházi szerepvállalás mellett az állam is jelentős pénzüsségeket fordított egyetemi és főiskolai internátusok építésére, modernizálására, azaz a Klebelsberg Kuno által vezetett oktatási tárca szakított az 1918 előtti kormányzati gyakorlattal és komoly anyagi erőforrásokat mozgósított az értelmiség szakszerű kiképzésére. E koncepcióban a társadalmi mobilitás előmozdítása is szerepet kapott, hiszen az alacsony jövedelmi viszonyok közül érkező, népi tehetségek felkarolása érdekében tudatosan alakítottak ki számukra megfelelő kollégiumi férőhelyeket és hirdettek meg ilyen tehetségek kibontakoztatását szolgáló ösztöndíjakat, valamint tandíjkedvezményeket.

⁹⁸ A Hősök Kapuja freskóterveit Aba Novák Vilmos bemutatta a szegedi városházán egy műértőkből álló bizottságnak. *Szegedi Napló*, 1936. június 26. 3.

⁹⁹ Pogány Móric felel a Hősök Kapuja műkritikusainak. *Szegedi Napló*, 1936. szeptember 22. 3.

¹⁰⁰ OZSVÁTHNÉ CSEGEZI 2000b. 345.

¹⁰¹ TÓTH 1993. 199–206.

¹⁰² TÓTH 1997. 103.

¹⁰³ TÓTH 2001. 15.

LEVÉLTÁRI FORRÁSOK

MNL OL	Magyar Nemzeti Levéltár Országos Levéltár
P 1077.	Sebess Dénes: Jelentés a „Keleti Actio” 1920–1932. évi működéséről 1–2. kötet (kézirat)

SAJTÓFORRÁSOK

Délmagyarország, 1928
Ellenzék, 1904
Magyar Polgár, 1902
Nemzeti Ujság, 1923
Szeged, 1922
Szegedi Friss Ujság, 1922
Szegedi Napló, 1926–1928, 1935–1936, 1940
Szegedi Uj Nemzedék, 1922–1924, 1928–1930, 1932, 1934–1935
Szegedi Szemle, 1930
Uj Élet, 1922
Uj Nemzedék, 1923, 1926

FORRÁSOK

BERZENCZEY 1937	BERZENCZEY Domokos: Szeged város újabb műszaki alkotásai. <i>Városok Lapja</i> 32. (1937):14 459–465. (különlenyomat: Budapest, 1937.)
BERZENCZEY 1938	BERZENCZEY Domokos: Szeged város alkotásai a háború után. In: <i>Csongrád vármegye. Vármegyei Szociográfiák I.</i> Szerk. CSÍKVÁRI Antal. Budapest, 1938. 93–100.
DEÁK 1927	DEÁK Imre: <i>Magyar országgyűlési almanach 1927–1932. évre.</i> Budapest, 1927.
KISS – TONELLI – SZ. SZIGETHY 1927	KISS Ferenc – TONELLI Sándor – SZ. SZIGETHY Vilmos: <i>Szeged. Magyar városok monográfiája 1.</i> Budapest, 1927.
KORMÁNYJELENTÉS 1898–1941	<i>A m. kir. kormány ... [1898–1941.] évi működéséről és az ország közállapotairól szóló jelentés és statisztikai évkönyv.</i> Budapest, 1899–1943.
TÁJÉKOZTATÓ 1927	<i>Szegedi egyetemi tájékoztató.</i> Szerk. SZANDTNER Pál. Szeged, 1927.

IRODALOM

- BERECZKI 1998 BERCZKI Sándor: A Juhász Gyula Tanárképző Főiskola története. In: *Szegedi tanárképző főiskola 1873–1998*. Szerk. APRÓNÉ LACZÓ Katalin – PITRIK József. Szeged, 1998. 11–346.
- BERGER 2018 BERGER Viktor: *Térre szőtt társadalmiság. A tér kategóriája a szociológiaelméletben*. Budapest, 2018.
- CSILLIK – GÁCSE 1994 A Szegedi Királyi Katholikus Tanítóképző Intézet emlékkönyve 1844–1994. Szerk. CSILLIK László – GÁCSE József. Szeged, 1994.
- GAUSZ – VAJDA 2024 GAUSZ Ildikó – VAJDA Tamás: *Tē saxa loquuntur. Képes album és dokumentumgyűjtemény az 1926–1930 közötti szegedi egyetemi építkezésekről*. Szeged, 2024.
- GIDDENS 2003 GIDDENS, Anthony: *Szociológia*. Budapest, 2003.
- LADÁNYI 2000 LADÁNYI Andor: *Klebelsberg felsőoktatási politikája*. Budapest, 2000.
- MIKLÓS 2010 MIKLÓS Péter: Adatok a szegedi katolikus tanítóképző történetéhez. In: *Az Állami Polgári Iskolai Tanárképző Főiskola története (1928–1947)*. Szerk. Kiss Róbert Károly – VAJDA Tamás. Szeged, 2010. 157–164.
- OZSVÁTHNÉ CSEGEZI 2000a OZSVÁTHNÉ CSEGEZI Monika: Tanítóképzde. In: *Csongrád megye építészeti emlékei*. Szerk. TÓTH Ferenc. Szeged, 2000. 552.
- OZSVÁTHNÉ CSEGEZI 2000b OZSVÁTHNÉ CSEGEZI Monika: Hősök kapuja. In: *Csongrád megye építészeti emlékei*. Szerk. TÓTH Ferenc. Szeged, 2000. 345–346.
- SERFŐZŐ 1994 *Szeged története IV*. Szerk. SERFŐZŐ Lajos. Szeged, 1994.
- T. MOLNÁR 2010 T. MOLNÁR Gizella: A tanárképző főiskola szegedi megnyitása. In: *Az Állami Polgári Iskolai Tanárképző Főiskola története (1928–1947)*. Szerk. Kiss Róbert Károly – VAJDA Tamás. Szeged, 2010. 77–87.
- TÓTH 1993 TÓTH Attila: *Szeged szobrai és muráliái. Tanulmányok Csongrád megye történetéből XX*. Szeged, 1993.
- TÓTH 1997 TÓTH Attila: Az emlékművek mint a nemzettudat és a hatalom propagandaeszközei. In: *Móra Ferenc Múzeum Irodalom- és Művészettörténeti Tanulmányok 1*. Szerk. LENGYEL András. Szeged, 1997. 95–108.
- TÓTH 2001 TÓTH Attila: A Hősök kapuja története. In: *A szegedi Hősök kapuja és az Aba-Novák freskók restaurálásának története*. Szerk. FORRAI Kornélia – TÓTH Attila. Szeged, 2001. 7–26.

- p>VAJDA 2010 VAJDA Tamás: Polgári iskolai tanárképzés a '30-as és '40-es években. In:
- Az Állami Polgári Iskolai Tanárképző Főiskola története (1928–1947)*
- . Szerk. Kiss Róbert Károly – VAJDA Tamás. Szeged, 2010. 89–116.
- VAJDA 2018 VAJDA Tamás: A Székely Egyetemi és Főiskolai Hallgatók Egyesülete (SZEFE), valamint a Délvidéki Egyetemi és Főiskolai Hallgatók Egyesülete (DEFHE) szegedi működése. In: *Trianon és a magyar felsőoktatás I.* Szerk. UJVÁRY Gábor. Budapest, 2018. 281–306.

VAJDA 2019 VAJDA Tamás: Szegedi orvos, gyógyszerész és természettudományi hallgatók adatbázisa és 1914–1920 között teljesített katonai szolgálatai. In: *Trianon és a magyar felsőoktatás II.* Szerk. UJVÁRY Gábor. Budapest, 2019. 203–245.

VAJDA 2020 VAJDA Tamás: Szegedi jog- és bölcsészhallgatók adatbázisa és 1914–1920 között teljesített katonai szolgálatai. In: *Trianon és a magyar felsőoktatás III.* Szerk. UJVÁRY Gábor. Budapest, 2020. 87–171.

VAJDA 2022 VAJDA Tamás: Szegedi orvos, gyógyszerész és természettudományi hallgatók származási helyei 1920–1929 között. In: *Trianon és a magyar felsőoktatás V.* Szerk. UJVÁRY Gábor. Budapest, 2022. 99–131.

VAJDA 2025 VAJDA Tamás: Teleki Pál és Bethlen István szerepe a száműzött kolozsvári egyetem Szegedre kerülésében. In: *Trianon és a magyar felsőoktatás VII.* Szerk. LIGETI Dávid – OROSZ László – UJVÁRY Gábor. Budapest, 2025. 136–162.

VARGA-ORVOS 2011 VARGA-ORVOS Zoltán: A folytatás kötelessége. A Szegedi Eötvös-kollégium 80 éve. *Szeged* 23. (2011):4. 11–17.

University and College Dormitories in Szeged Before 1945

by Tamás Vajda

(Summary)

After the university moved to Szeged in 1921, as a result of the state, the Catholic Church and extensive civil cooperation, several boarding houses were established to accommodate students. State colleges first opened in rented buildings in 1922. From 1923 onwards, this was supplemented by a Catholic boys' college, followed by a Catholic girls' college in 1925. From 1928, a large-scale boarding school development was implemented as part of the university construction. In 1931, the natural sciences and medical colleges serving scientific recruitment began operating. By 1936, the Teachers' Boarding School was built for the children of farm and village teachers pursuing university or college studies. Both the science and medical colleges and the Teachers' Boarding House were unique institutions in the country. Thanks to them, Szeged's university and college dormitory network was the most structured, satisfying system for special needs. The examples from Szeged between 1921 and 1945 show that the state, together with the church and civil initiatives, spent significant sums of money on the professional training of intellectuals.